

Harcolnom kellett!

Huszonnégy év a rács mögött

Idestova 4 esztendeje, hogy – mint bűnügyi újságíró – járom a honi bv. intézeteket. Mégis, amikor kilépek egy-egy börtön kapuján, mintha álomból riasztottak volna. Kutatom, keresem magamban a fel-felderengő emlékképeket, fényévnyi távolságra látszik, amit pedig percekkel azelőtt valóságként érzékelttem, tapasztaltam. S minduntalan megkérdem magamtól: meg lehet-e szokni a börtönt? Az évekig, netán évtizedekig tartó bezártságot, egyhangúságot, az idő monoton pergését rövid létünk homokóráján. El lehet-e viselni a reménytelenséget? Sok száz elítélttel beszéltem már, s rá kellett jönnöm, álmohasonlatom – paradox módon – fordítva is igaz: aki hosszú ideje él elkülönítve a társadalomtól, annak a kinti, régi élete vész lassacskán elérhetetlen messzeségbe. Némely filozofusok azt vallják, az egyéni szabadság sem megélhető, képzet csupán, hiszen az ember mindenképpen kényszerközösségben él, nem válogathatja meg szomszédait, munkatársait, s nem maga dönti el, milyen világba szülessen. Minden determinált körülötte. Adott tehát a kérdés, mi a különbség közösség és közösség között? Hogy börtönbe a bűnelkövető kerül, bírósági ítélet alapján, tiszta sor, de mi történik vele azután? Mit tehet a börtön személyzete, a nevelő, s nem utolsósorban mit tehet maga a fogvatartott, hogy emberként, s ne fékevesztett fenevadként szabaduljon majd?

Minden további meddő elmélkedés helyett átadom a szót, egy „szakembernek”, aki 24 évet töltött a rácsok mögött.

– Meg lehet-e szokni a börtönt? Nézzen rám, csupa csont és bőr vagyok, lötyög rajtam a nadrág, remeg a kezem, Noxyron nélkül aludni sem bírok. Pedig látott volna két évtizeddel ezelőtt! Csupa erő, csupa izom voltam, s ma, 45 évesen úgy érzem, évszázadokig éltem. Éltem? Vegetáltam. Tudja, elsősorban belülről emészti, rágja szét magát az ember, nem, nem a bűntudat miatt, az néhány év után elmúlik, elfelejtődik. Elfelejtődnek a régi arcok, hangok, emlékek, néha-néha éjszaka előjönnek ugyan, de semmi hatással nincsenek már rám. El kell mondanom, bár nem kérdezte, én a szüleimet öltem meg, azért kaptam életfogytiglant. A bűncselekményem eleve meghatározta itteni viselkedésemet is, hiszen mindenki úgy tekintett rám, mint valami eltaposandó féregre, tehát amikor Szegedre kerültem, harcolnom kellett. A felügyelet soha nem érdekelt, de a zárkatársak! Elviselhetetlenek voltak. Akkor azt hittem, az állandó zrikálás, tetlegességig fajuló molesztálás jót tesz nekem, legalább erős maradok, ha beleköp valaki az ételembe, én is az övébe, így tovább... Magam se vettem észre, mennyire elvadultam, fogda fogda után, végül már meg akartam halni, az IMEI-ben kezeltek hónapokig. Persze ez eleinte volt, időközben rájöttem, semmivel sem kell törődni, süketnémának, vaknak kell lenni, csak úgy lehet ép ésszel kibími.

Szerencsém is volt, a szakmámmal alkalmazni tudtak a bútorgyárban, eszelősen dolgoztam, csak a munka a munka, ha az nem lett volna, most nem beszélhetne velem.

Nem is tudom, hányan örültek meg körülöttem, a leépülés úgy tíz év után kezdődik, szép lassan, alattomosan, először csak apró jelei vannak, pontosan el tudom mondani magának, hogyan pusztul le valaki: egy barátom, zárkatársam példáján. Feltűnt, hogy nem mosakodik, erőszakkal kellett a zuhanyzóba vinnünk, nem tiltakozott, csak bárgyún vi-gyorgott, később a leveleit se bontotta föl, nem beszélt senkivel, sokszor megfenyítették, az örök azt hitték, szórakozik velük, kapott valami parancsot, oda se nézett, bámult a sem-mibe. Többször kezelték Pesten, az elmemegfigyelőben (ahová én öngyilkossági kísérle-tért kerültem), de mindig megállapították róla: normális. Telitöltték gyógyszerekkel, de az sem használt. Egy hajnalon arra ébredtünk, hogy négykézláb járkal a zárkában és vo-nít, mint egy kutya. Akkor újra elvitték, azóta sem tudom, mi lett vele, állítólag szabadult. Mihez kezdett vajon a szabadsággal? Sokat tépelődtem rajta, mitől bolondulhatott meg. Szerintem van olyan lelkületű ember, aki egyszerűen nem bírja elviselni a bezártságot, a monoton-ságot, s ez teljesen független attól, mit követett el. Az ilyen, ha hosszú ítéletet kap, halálra van ítélve, hiszen ha túléli is a büntetést, mi lesz belőle? Élő halott.

Szóval, nekem nagyon nehezen ment a beilleszkedés, alig múltam 21 éves, meny-asszonyom volt, a törvénnyel azelőtt nem volt semmi dolgom. (Az, hogy az alkoholista szüleimet megöltem, még nem tett engem bűnözővé, az a fél perc, az a néhány késszúrás mégis végérvényesen tönkretette az életemet.) Amint mondtam: kénytelen voltam véde-kezni, többen a szerelmükkel is üldöztek, nem, nem akartak megerőszakolni, ahhoz én na-gyon jó kondiban voltam. Ha hiszi, ha nem, szerelmesleveleket kaptam, udvaroltak ne-kem... Eleinte csudálkoztam, de ma már tudom, szörnyű az a szexuális nyomorúság, ami egy fegyintézetben van, sokan behülyülnek az onanizálásba, éjszakánként női neveket sutto-gva verik a micsodájukat, s ez még a jobbik eset. Laktam olyan zárkában is, ahol két férfi házaspárként viselkedett, minden szégyenérzet nélkül, nyíltan csókolóztak, szeret-keztek. Védekeznem azért kellett, hogy én ne legyek aberrált! Mikor már 15 éve bent vol-tam, azon vettem észre magam, hogy nézegetem a zuhanyzóban a fiatalabb fiúkat. Akkor nagyon megrémültem. Sikerült is legyőznöm magamban a kísértést, minden alkalmat megragadtam a testmozgásra. De hiába edzi magát az ember, fölfúvódnak az izmai, aztán ahogy öregszik, összelöttyed, elsatnyul, mint a kiszúrt léggömb.

És ami még jellemző: az ember elveszíti önmagát, az egyéniségét. Meló fillérekért, döglés, meló, döglés, tévé örökösen, lassított futószalagon mennek a percek, nem, azt nem lehet megszokni, hogy gép lesz belőlünk, érzéketlen gépezet, amit már nem is mi irányí-tunk. Be vagyunk programozva. Az agresszivitás egyre nő, sokan azzal próbálják bizo-nyítani önmaguk előtt a létezésüket, hogy kötekednek, verekszenek, nincs barát, cimbo-ra, csak érdekek vannak, érdekek és ellenségek.

Hónapok múlva szabadulok és megvallom, nagyon félek. Jobban félek, mint amikor lecsuktak. A külvilág valami félelmetes, távoli, ismeretlen dolog számomra, tulajdonkép-pen azt mondhatnám, kezdődik büntetésem második szakasza, de most, érzem, nem saját magam ellen kell majd harcolnom. Minden és mindenki ellen, mint eltévedt kutatónak az őserdőben...

Novák Béla Dénes